

Kandidatuppsats i offentlig förvaltning VT2016

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Mikael Jäverby

Handledare: Stig Montin

Examinator: Lena Lindgren

Naturturism i Västra Götaland

En studie om konflikter mellan naturturism och markägare.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Sammanfattning

Naturturism i Västra Götaland är en studie över konflikter mellan naturturismföretag och privata markägare. Studien bygger på kvalitativa samtalsintervjuer och analyserar aktörerna inblandade i naturturism. Ambitionen med studien är att definiera de olika aktörernas ställning utifrån allmänningens tragedi. Syftet är att med allmänningens tragedi i fokus identifiera vilka orsaker som leder till konflikter.

Frågorna som studien ser till att besvara är:

Hur ser konflikterna ut mellan naturturismföretag och markägare samt hur anser berörda aktörer att myndigheter löser dessa konflikter?

Varför utvecklar Västra Götalandsregionen genom Turistrådet Västsverige naturturismen, när de flesta företag inom branschen inte äger marken de är verksamma på?

Allmänningens tragedi är termen som används för att beskriva när en knapp resurs som naturtillgångar överutnyttjas av flera individer samtidigt. Och ställer frågan om vem tar hand om det som ingen äger, då jordens resurser riskerar förbrukas om ingen förvaltar dem.

Resultatet visar att situationen på sikt kan bli ohållbar och att det ständigt dyker upp nya situationer där naturturism är ett problem. Västra Götalandsregionen intresse är att öka turismen då de vill öka intäkterna till regionen vilket skulle kunna göra att markägarnas intressen åsidosätts. Resultatet ger tydliga svar i att man måste uppdatera rådande lagstiftning för att nå förändring. Mer kvantitativa studier behövs för att öka den externa validiteten.

Nyckelord: Naturturism, Markanvändning, Konflikter, Allemansrätt, Markägare

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Inledning	4
Syfte och avgränsning	4
Disposition	4
Bakgrund och tidigare forskning	5
Teoretiska utgångspunkter	8
Frågeställningar	13
Metod	13
Val av analysobjekt	13
Val av intervjuobjekt	14
Intervjuer som insamlingsmetod	15
Intervjuguide	16
Insamlat material	17
Tidigare dokumenterade fall	17
Analys av insamlat material och intervjuer	19
Hur ser situationen mellan markägare och naturturismföretag ut idag	19
Situationer när det blivit konflikt mellan markägare och naturturismföretag	21
Vad är en hållbar naturturism	24
Vilka problem kan naturturism leda till	26
Ger allemansrätten tillräckligt med skydd av naturvärden	27
Hur kan man ändra lagstiftningen	30
Slutsatser	32
Framtida undersökningar	33
Referenslista	34
Bilaga	38

Inledning

I Sverige finns fantastiska möjligheter att vistas i naturen i och med allemansrätten.

Allemansrätten handlar om att alla skall få röra sig fritt i naturen, men den medför också ett ansvar för natur och djurliv och att det skall visas hänsyn mot markägare och andra besökare.

Allemansrätten handlar om att inte störa- inte förstöra (Naturvårdsverket 2011 a). Samtidigt som det finns möjlighet att vistas i naturen utan markägarens tillstånd ökar även turismen i Sverige. Att turismen ökar målas nästan alltid upp som något positivt, som både ger möjlighet till ökad sysselsättning och ökade intäkter (se bl.a. SvD 2014 och Tillväxtverket 2014). En av de mest framstående regionerna i Sverige när det kommer till turism är Västra Götalandsregionen (Vision Västra Götaland 2005). Västra Götalandsregionen (VGR) äger Turistrådet Västsverige vars uppdrag är att utveckla besöksnäringens utveckling i samverkan med inhemska eller internationella partners och öka konkurrenskraften hos regionens företag (Turistrådet Västsverige 2015).

Det finns en potentiell konflikt i VGR:s agerande genom Turistrådet Västsverige eftersom allemansrätten skulle kunna överutnyttjas dels av privatpersoner men även av turistföretag.

Syfte och avgränsning

Syftet med denna uppsats är att titta närmare på förvaltningen av våra gemensamma naturresurser. Mer specifikt handlar det om att se hur naturturismen i Västra Götaland ter sig, samt se hur förvaltningen av Västra Götalandsregionens natur görs utifrån allemansrätten. Detta för att turismen ökar, samtidigt som vår egen befolkning ökar, vilket ökar trycket på våra gemensamma naturvärden. I ekonomisk teori används ofta rational choice och eftersom problematiken i mångt och mycket handlar om ekonomiska incitament har jag valt att använda mig av två teorier inom rational choice för att förklara varför olika aktörer gör de val de gör.

Disposition

Uppsatsen är indelad i kapitel som fokuserar på olika delar av uppsatsen. Först beskrivs bakgrunden till hur läget i Sverige och Västra Götaland är idag. Hur allemansrätten är uppbyggd. Hur nuläget ser ut när det kommer till naturturismföretag. Vidare går uppsatsen igenom två teorier som båda bygger på rational choice, dels Hardins teori om allmänningens tragedi och dels Ostroms teori om allmänningen som samhällsinstitution.

Vidare följer ett metod kapitel där valet av intervjuer beskrivs och hur analys och intervjuobjekt valts. Kapitlet återföljs av en material del där intervjuerna redovisas tillsammans med analys av intervjuerna. Slutligen redovisas de slutaster som går att göra av materialet och vilken framtida forskning som behövs på området.

Bakgrund och tidigare forskning

Allemansrätten ses som en gammal sedvanerätt som delvis regleras i lagboken, i 2 kap. 15§ i regeringsformen stadgas, att oberoende av det skydd som grundlagen ger den enskildes äganderätt så skall alla ha tillgång till naturen enligt allemansrätten. Den lagtext som i praktiken styr allemansrätten tillhör kapitel 2 och 7 av miljöbalken. Dock endast i form av ”var och en som utnyttjar allemansrätten eller annars vistas i natur skall visa hänsyn och varsamhet i sitt umgänge med den” (Kap 7,1 §). Naturvårdsverket sammanfattar i allemansrätten som inte störa- inte förstöra. Allemansrätten har visst tolkningsutrymme då den inte faller under straffrättsliga regler. Men inget sägs om vad den rätten närmare innebär. Inte heller annan lagstiftning ger klart besked om detta (RF, Miljöbalken och Bengtsson, B. 2004).

Allemansrätten gör att vi alla har tillgång till naturen och gör att naturen uppfattas som en slags national klenod i Sverige. Därför kan det tyckas vara vårt gemensamma ansvar att slå vakt om denna urgamla sedvana, inte minst genom att använda naturen med omtanke. Men är allemansrätten bra eller dålig? Allemansrätten innebär att staten inte försvarar en markägares rätt till sådant som saknar ekonomiskt värde. Vilket innebär att vem som helst tillåts ta naturprodukter på annans mark om dessa är utan värde. Enligt brottsbalken är värdefulla produkter som försvaras av staten växande träd, gräs, ris, grenar, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter, kåda, vindfälle, sten, grus, torv eller annat sådant som ej är berett till bruk. Så allemansrätten ger oss inte rätt till ekollon och kåda men vi har lov till blodrisk, hjortron och badställen. Vilket inte är utifrån någon politisk agenda utan snarare ett tecken på bristfällig uppdatering av lagstiftaren, kring vad som innehar ekonomiskt värde. Allemansrättens andra grund är rätten till fri väg över annans mark, vilket syftar till att tillgång till kommunikationsleder är en kollektiv nytta. Även här finns det fastställt i brottsbalken vad som är förbjudet och det är ”tagande av olovlig väg”, vilket kan vara att vandra över tex en tomt eller en plantering. Dessa regler har kompletterats med terrängkörningslagen som talar om vad man får och inte får göra med ett motordrivet fordon. Transaktionskostnader används ofta i dess fall för att skydda och genomdriva äganderätten till en nytta (Se bl.a. North, D.

1990:28 och Hultkrantz, L. 1994). För en privatmarkägare kan transaktionskostnader innebära kostnader för stängsel, skyltar, prisförhandlingar med bärplockare samt övervakning för att se att de inblandade parterna håller avtalet. För den enskilde kan transaktionskostnader innebära kostnader att finna bär, söka upp ägare, förhandla om hur bärplockningen skall gå till. Skillnader i hur man uppskattar värdet på transaktioner kan förklara varför stationära tillgångar som tex bär inte skyddas av enskild äganderätt medans mobila tillgångar, tex älg skyddas av det. Allemansrätten kommer ur ett jordbrukssamhälle, men har skiftat i sitt intresse till att mer främja rekreation och naturvård. Och även om det oftast pekar på effektivitetsskäl bakom allemansrätten kan man inte dra slutsatsen att dessa rättsregler är det bästa för en god resurshållning av naturresurser. Det finns andra glest befolkade industriländer såsom USA och Kanada som saknar allemansrätt. Men varken våra eller andra industriländers regler för allmänhetens tillträde till naturen är perfekta. I USA är det problem att samtidigt som användning av mark försvåras får allmänheten betala dyrt för sin rekreation då de tvingas resa till avsedda rekreationsområden. Sverige har ett lägre pris på rekreation än USA vilket direkt gynnar efterfrågan men missgynnar den samtidigt genom att hämma utbudet (Hultkrantz, L. 1994).

En fråga som återkommer är huruvida allemansrätten omfattar eller skall omfatta kommersiell eller annan organiserad verksamhet. Lantbrukarnas riksförbund i Sverige (LRF) är en intressegrupp som säger sig värna om den individuella friheten, men är en av aktörerna och driver frågan att all organiserad verksamhet skall ha markägares tillstånd. Sommaren 2011 var det debatt om turism på annans mark och dåvarande miljöminister Andreas Carlgren undersökte möjligheten att göra inskränkningar i allemansrätten för att lätta det kommersiella trycket på skog och mark (SvD 2011). Fredrik Bonde, chefjurist på Lantbrukarnas riksförbund, LRF menade att ”Allemansrätten är till sin rättsliga natur att se som ett intrång i ägande rätten” (Se bl.a. Naturskyddsföreningen 2012 och Naturvårdsverket 2011 b). Men Ulf Silvander, generalsekreterare för organisationen Svenskt Friluftsliv var kritisk och menade att om kommersiella intressen undantogs i allemansrätten skulle det innebära ett direkt hot mot friluftslivet (SvD 2011). Detta ledde till att man föreslog en avgift för allemansrätten och en utredning lämnades till Naturvårdsverket (SVT 2011). Resultatet av denna utredning blev att det inte fanns några skäl för några genomgripande förändringar. Då kommersiellt missbruk av allemansrätten inte ansågs vara något stort problem. En av utredarna Margareta Svenning, naturvårdsjurist på Länsstyrelsen uttalade sig såhär: ”En sedvanerätt som allemansrätten mår bäst av att vara oreglerad”. Naturvårdsverket fick via enkätundersökning fram att undantag i

Allemansrätten för kommersiell verksamhet skulle få omfattande negativa konsekvenser, och leda till byråkratiskt krångel och gränsdragningar. Markägare och LRF var väldigt kritiska till rapporten och menade att utredningen nonchalerade enskilda äganderätten. Utredarna föreslog dock en anmälningsplikt för vissa typer av kommersiella aktiviteter samt en statlig markskadeersättning där företag som utnyttjar allemansrätten skulle få betala en avgift som sedan används till att ersätta dem som fått skador på sina marker (Se bl.a. Naturskyddsföreningen 2012, Naturvårdsverket 2011 b).

Naturturism betraktas i många industriländer som ett miljövänligt sätt att återuppväcka nödställda landsbygder och samhällens ekonomier. Därför använder gärna policyskapare naturturism som en anledning för att få ekonomin att växa. Utvecklingen av naturturism är dock inte helt problemfri (Vail, D och Hultkrantz, L. 2000). David Vail från Bowdoin College, Maine USA och Tobias Heldt, Dalarna Universitet, Borlänge, Sverige. Diskuterade därför problem med hållbar naturturism i skogsregioner genom att jämföra förhållanden för turist utveckling i två regionen, vars ekonomier tidigare varit väldigt beroende av att sälja naturresurser. En rejäla minskning i försäljningen av naturresurser har lett till att områdena fått stor arbetslöshet och befolkningen började emigrera. Politikerna försökte lösa detta genom att skapa natur-och kulturupplevelser i dessa områdena. Undersökningen visar varför varken Maine med förhållningsvis *låt ske, låt gå*- attityd till ekonomi och markanvändning, eller Dalarna med svensk hårt reglerad ekonomi, fungerar för att göra turism till en ekonomisk framgång. Undersökningen fokuserar på tre anpassningar som kan främja hållbar turism: tillgångsavgifter, åtgärder för att hitta mängdrabatter och flerdelad markförvaltning. Då arbetsrätt och arbetsmarknads aktörer är viktiga i besluten om turist sysselsättningen liksom jobb kvalitet, produktionsmetoder och regional konkurrenskraft. Även markägarnas rättigheter kring fastigheter är viktiga. Markägare, turister och turistföretag spelar in i bevarandet av existerande ekosystem. Skatter och avgifter är också något som påverkar prissättningen för turistföretag. Undersökningen använder institutionella kontraster mellan Dalarna och Maine som ram för sin hypotes för en större jämförande studie av hållbar turism i skogsområden. Det kanske mest kontroversiella med undersökningen är hypotesen att Sveriges allemansrätt står i vägen för en hållbar utveckling av naturturism i Dalarna (Vail, D och Heldt, T. 2000).

Hörnsten-Friberg (2004) visar i sin utredning att majoriteten av företagen som är verksamma inom naturturism inte äger marken de bedriver verksamhet på. Utredningen visar

att företag som inte äger marken får in fler gäster och har högre inkomster från turismen än de som faktiskt äger marken. Och om marken används av flera människor samtidigt finns det en ökad risk att naturen tar skada eller att markägaren känner sig besvårad. Markägare har dock enligt allemansrätten bara en begränsad rättighet att stänga ute allmänheten från sin mark. Svensk lagstiftning ger som nämnt tidigare oklart besked om vad allemansrätten innebär. Och osäkerheten kring vilka rättigheter allmänheten har och hur långt markägare får gå för att skydda sin mark mot intrång är därför mycket stor. Man kan konstatera att det finns risk för betydande spänningar och konflikter mellan naturturismens intressen å ena sidan och markägarnas intressen å andra sidan. Med tanke på naturturismens påstått enorma utvecklingspotential i Sverige kan man anta att problemen kommer fortsätta att öka, om inte planering kan skapa förutsättningar för en hållbar naturturism (Hörnsten-Friberg, L. 2004).

I planeringeringen av naturturism skall enligt Emmelin m.fl. (2005) tre huvudsakliga ”uppdragsgivare” styra. Dessa är *politisk vilja* för att prioritera underprivilegierade grupper, öka miljö- och naturvårds politikens opinionsunderlag, gynna marginaliserade regioner, öka landets ekonomiska tillväxt, öka turism och minska sjukskrivningar och vårdkostnader. Samt *forskningsresultat* för att ge opinionsstöd för frilufsrelaterade frågor eller finna samband mellan friluftslivets roll och regionalutveckling, folkhälsa och pedagogiskt arbete. För att veta vad som är företagsekonomiskt lönsamt för företag inom naturturism behövs även *marknadskrafter*. Viktigt för planeringens möjlighet är att hantera konflikter mellan naturturismen och markägarnas intressen (Emmelin et al, 2005).

Teoretiska utgångspunkter

I artikeln ”The Tragedy of the commons” (1968) ställde sig Garrett Hardin frågan vem tar hand om det som ingen äger, då jordens resurser riskerar förbrukas om ingen förvaltar dem. I artikeln tar Hardin upp uttrycket allmänningens tragedi som senare blivit termen för att beskriva när en knapp resurs som naturtillgångar överutnyttjas av flera individer samtidigt. Hardin gjorde ett allmänt antagande utifrån tidigare publicerade diskussioner i vetenskapliga tidskrifter att problemet inte har en teknisk lösning. Antagandet kan definieras som att en förändring i teknikerna inom naturvetenskap, kräver lite eller ingen förändring i människors värderingar, idéer eller moral. De flesta människor ser överbefolkning av planeten som ett problem, men när de försöker hitta en lösning på problemet vill de ha en lösning där de kan behålla de privilegier de införskaffat sig. Tidigare teorier tror exempelvis att en lösning kan vara att bruka haven eller att framställa nya typer av vete och att detta kommer att lösa deras

problem ur ett tekniskt perspektiv. Hardin menar att det inte finns någon teknisk lösning. Överbefolkningsproblemet kan inte lösas med hjälp av teknisk innovation. Hardin menar att resurser är ändliga och en ändlig värld kan enbart försörja en ändlig befolkning, så därför antar han att befolkningstillväxten till slut måste bli noll (Hardin, G. 1968).

Kan Bentham's utilitaristiska tankar om det största goda, för det största antalet faktiskt inträffa? Enligt Hardin kan det inte inträffa av två anledningar. För det första det är inte matematiskt möjligt att maximera för två eller flera variabler på samma gång. För det andra är det ur ett rent biologiskt perspektiv omöjligt, då en organism behöver en källa till energi. Denna energin används till två saker, underhåll och arbete. Om målet är att maximera befolkningen måste vi dra ner energin till så nära noll man kan komma och människor fortfarande är funktionsdugliga. Men att maximera befolkningen maximerar inte det goda, vilket Hardin menar gör Bentham's mål omöjliga att uppnå. Den optimala befolkningen är då mindre än maximum. Men det finns problem med att definiera vad som är optimalt då det är en komplex fråga som ingen hade försökt sig på att definiera detta när Hardin skrev artikeln. Målet är att maximera det goda för varje person, men vad som faktiskt är det goda för varje person är omöjligt att veta (Hardin, G. 1968).

Adam Smith (1776) och flera av hans följare menade istället att positiva handlingar baserade på en rationell analys, som tex förmågan att anta att ett beslut som når individuella medvetande är det bästa beslutet för hela samhället. Om detta stämmer berättigar det den existerande policyn inom *låt ske, låt gå* principen. Samt att människor kommer kontrollera fruktsamhet så att de får en optimal befolkningsmängd. Om det inte stämmer behöver vi undersöka våra individuella friheter för att se om detta är försvarbart. Allmänningars tragedi kan beskrivas som en allmänning öppen för alla, som utnyttjas av boskapsvaktare som försöker att maximera sin nytta. Boskapsvaktaren ställer sig frågan ”vad tjänar jag på att sätta ut ytterligare ett djur på allmänningen”, istället för att se hur allmänningen förlorar på det. Detta är en slutsats som många boskapsvaktare kommer fram till och det är det som kan leda till allmänningens tragedi. Enligt denna tolkningen är fri tillgång till allmänningen slutet för en hållbar naturresurs (Hardin, G. 1968).

Världshaven drabbas hårt av synen på allmänningar inte utvecklas. Sjöfartsnationer menar att ”fri tillgång till havet” leder till att den ”outtömliga resurs” haven erbjuder leder till att fiskarter dör ut. Nationalparker presenterar en annan instans i allmänningars tragedi. För i

nuläget är de öppna för alla utan några gränser. Parkerna är begränsade i existens då det endast finns en Yosemite Valley i världen. Värdet som besökare i nationalparker eftersträvar minskas ständigt. Man kan dela in allmänningens tragedi i två kategorier, gemensamma resurser som kan överutnyttjas om de kan utnyttjas gratis. Insatser för det gemensamma, där var och en måste ställa upp med arbete eller bidrag för att det gemensamma skall fungera. Man måste snart behandla parkerna som allmänningar för annars kommer de tappa allt värde de idag har. En lösning är att göra om parkerna till privategendom där företag kan driva dem på ett hållbart sätt, och detta försäkras genom att behålla det hållbart är hela deras egenvärde (Hardin, G. 1968).

Hardins modell kan beskrivas som en version av spelteorins, fångarnas dilemma (för förklaring se bilaga) (Dawes, R. M. 1973,1975). Man kan anta att spelarna i ett spel är boskapsvaktare som använder en gemensam allmänning. Men för denna allmänningen finns det en övre gräns för antalet djur som kan beta under en säsong och sedan vara välgödda i slutet av säsongen. Det rationella för boskapsvaktarna är att maximera sin egen nytta, genom att låta så många boskap som möjligt beta på allmänningen. När flera boskapsvaktare gör samma bedömning överutnyttjas allmänningen och boskapen kommer ej vara välgödda i slutet av säsongen (Ostrom, E. 1990:32f, Harsanyi, J. Selten, R. 1988:3).

Hardin menar att reglerna kring allmänningar är uråldriga och därför är dåligt anpassade till dagens tätbefolkade och föränderliga värld. Utifrån detta tänket fungerar allemansrätten bättre när det inte fanns så många människor att ta hänsyn till. Och den kanske enklaste sammanfattningen av problemet med överbefolkningen på jorden är att om allmänningar är justerbara på något sätt är de endast under förutsättningen att det är låg befolkningstäthet. Då befolkningen har ökat, borde egentligen allmänningar försvunnit (Hardin, G. 1968)

Det kan tänkas att de som blir intervjuade säger att de använder resurser ansvarsfullt men hur kan man sammanfatta det i lag? Ansvaret anses vara en verbal förfalskning för en betydande motprestation. Det kan ses som ett försök att få någonting utan att ge något tillbaka. Hardin menar att Charles Frankel (1955) definition av ansvar är den rätta då han menar att det ”är en produkt för att bestämma sociala arrangemang”. Hardin fortsätter på detta spår genom att jämföra en allmänning med en bank som blir rånad. Hardin menar att när en bankrånare rånar en bank ser han banken som en allmänning. Och hur hindrar man det från att hända? Inte genom att försöka kontrollera hans beteende genom att försöka övertala han om

att ta ansvar för sina handlingar? Istället för att förlita sig på det okända kan man implementera Frankels tankar och anse att banken inte är en allmänning (Hardin, G. 1968).

Varje ny inhängning av en allmänning innebär att man kränker på någons personliga frihet. Kränkningar som gjorts i det förflutna accepteras då ingen såg det som en förlust när det skedde. Hardin menar att vad vi uppfattar som dåligt för allmänningar kommer från nöjesaktiviteter, och turism ses som en nöjesaktivitet (Hardin, G. 1968).

Hardin menade några år efter sin artikel att vi är insvepta i ett *"moln av okunnighet"* om *"de grundläggande politiska systemens sanna natur och deras effekter på naturskyddet"* (Hardin G. 1978:310). Detta *"moln av okunnighet"* hindrade inte Hardin från anta att enda lösningen på allmänningens dilemma är vad han kallade *"ett privat företagssystem"* och *"socialism"* (Hardin, G. 1978:314). Då Hardin var övertygad om att *"allmänningars alternativ är alltför förfärande för att ens övervägas"* (Hardin, G. 1968:1247) menade han att förändringen skulle genomdrivas med *"den kraft som krävdes för att den skulle bestå"* (Hardin, G 1978:314). Även om man ska undkomma förödelse i en överbefolkad värld måste människor låta sig påverkas av en tvångsmakt utanför deras individuella psyken, alltså en Leviathan (Hardin, G 1978:314). En Leviathan är en suverän enväldshärskare som i utbyte mot makt skall skydda människor mot varandra och upprätthålla lag och ordning inom staten (Hobbes, T. 1651).

Elinor Ostrom erbjuder ett alternativ till Hardins teori i form av dikotomi-stat-marknad (som är en tvådelad stat-marknad) som visar att faktiskt existerande allmänningar bäst förvaltas genom regler som sätts upp av brukarna själva, och som understöds av sanktionsmöjligheter för dem som bryter mot dessa regler. Denna lösning förutsätter dock ett visst mått av intressegemenskap mellan brukarna, samt möjligheter att kommunicera med varandra för att komma fram till optimala lösningar. Det är oklart om denna typ av lösning fungerar för allmänningar i större skala (Ostrom, E. 1990:17ff).

Ostrom gör det tydligt att individer kan handla olika, men att de utifrån sina givna egenskaper ändå handlar rationellt. Hon visar att individer med olika egenskaper kommer att hantera tiden på olika sätt. Ostrom menar exempelvis att lokala fiskare som bor nära ett fiskevatten har en annan diskonteringsränta än fiskare som har stora trålare och kan fiska var som helst längst kusten. De lokala fiskarna har ett tidsperspektiv som sträcker sig långt in i framtiden. De hoppas att deras barn och barnbarn ska kunna försörja sig på samma plats som de gör. Mer

rörliga fiskare kan däremot förflytta sig till andra fiskevatten när det inte längre finns någon fisk i de lokala fiskevattnen. Båda individerna handlar i Ostroms exempel rationellt utefter deras förutsättningar även om utfallet blir olika. Den lokala fiskaren har en längre tidsperspektiv än den mer rörliga fiskaren (Ostrom, E. 1990:70f).

Utöver olika syn på tid gör även normer i samhället att vi handlar olika, men ändå rationellt utefter egna värderingar. Individer påverkas av de beteende normer som råder i samhället och påverkar på så sätt individens bedömning av utfalls alternativen av sitt agerande. Vid många rutinbeslut kommer de handlingar som betraktas som felaktiga i en grupp individer som samverkar över tid inte inkluderas i den samling strategier som övervägs av individen när denne ska göra ett beslut. Om individen dras till att göra en handling som i gruppen anses förbjuden men ger en hög vinst kan den inkluderas i samlingen av alternativ, men då till en hög kostnad. Handlingar som är strängt förbjudna i en grupp av individer kommer inte att begås lika ofta som i en grupp som inte fördömer sådana handlingar (Ostrom, E. 1990:71). Ostrom menar även att det i varje grupp kommer finnas individer som struntar i normer och handlar opportunistiskt så snart de får chans. Hon visar även att det finns situationer där de potentiella fördelarna är så stora att även strängt övertygade individer kommer att bryta mot normerna. Således går det inte att minska det opportunistiska beteendet till noll bara genom att anta ett antal normer. Det opportunistiska beteendet är en möjlighet som alla som försöker lösa CPR-problem (gemensamma resurs-problem) måste räkna med (Ostrom, E. 1990:72f).

Ostrom menar att det som avgör hur en individ handlar är hur denne ser på fyra variabler; förväntade fördelar, förväntade kostnader, normer och diskonteringsränta. Dessa påverkar individens strategier i alla situationer och det som är rationellt för en individ bestäms utefter hur denna värderar dessa fyra variabler (Ostrom, E. 1990:266).

I jämförelsen av Ostrom och Hardin är det intressant att ställa Ostroms kritik till svars. För hur giltig är Ostroms kritik av Hardins teori om allmänningens tragedi? Samt hur generaliserbara är Ostroms institutionella utformning av principer för hållbara allmänningar? Är Ostroms kritik mot privatisering, marknaden och Leviathan lösningar till allmänningars tragedi bekräftad? (Araral, E. 2013).

Baserad på en ny bedömning och tolkningen av Ostroms arbete kompletterat med fältarbete

kan man säga att hennes kritik mot Hardin är giltig när det gäller småskaliga lokalt skötta allmänningar. Medans Hardins teori stämmer när det gäller storskaliga nationella, regionala och globala allmänningar. Ostrom har delvis rätt i sin kritik mot Leviathan lösningar till allmänningars tragedi, men det krävs en omformulering av hennes kritik kring privat äganderättigheter och marknader. Ostroms kritik behöver inte nödvändigtvis handla om privat äganderätt som fråga, utan snarare om hennes oro för konsekvenserna vid privatisering av allmänningar. Ostrom beskriver att forskningen kring allmänningars tragedi kan leda till policyförändringar som kan resultera i en privatisering av allmänningar. Där företag kan få ta över allmänningar som redan sköts av lokala samhällen. Anledningen till detta är att Hardins teori till en början uppfattades som om privatisering av allmänningar var den enda lösningen på allmänningars tragedi. Men allmänningar måste skötas av Leviathan, och en vanligt förekommande missuppfattning grundar sig i att de inte definierat vad som menas med privatisering av allmänningar, framförallt icke stationära allmänningar så som vatten och fiske samt globala/regionala allmänningar (Araral, E. 2013).

Då den första generationen forskning med Hardin förespråkade marknader och privat ägande som den enda lösningen för allmänningars tragedi. Menar istället den andra generationen med Ostrom och hennes kollegor att en nyanserad, diagnostik, tvärvetenskapligt och empiriskt tillvägagångssätt bortom universalmedel är lösningen (Araral, E. 2013).

Nedan försöker uppsatsen förstå varför allemansrätten inte förändras i Sverige och hur VGR agerar i frågan om konflikten mellan markägare och naturturismföretag.

Frågeställningar

Hur ser konflikterna ut mellan naturturismföretag och markägare samt hur anser berörda aktörer att myndigheter löser dessa konflikter?

Varför utvecklar Västra Götalandsregionen genom Turistrådet Västsverige naturturismen, när de flesta företag inom branschen inte äger marken de är verksamma på?

Metod

Som datainsamling används intervjuer. Samtalsintervjuer används för att finna svaret på hur konflikter inom naturturism kan se ut och för att få fram konkreta exempel där det varit en konflikt. Då det var bristfällig kvantitativ data på området valdes samtalsintervjuer framför

exempelvis en statistisk undersökning. För att komplettera intervjumaterialet, beskrivs tidigare fall av konflikter inom naturturism i ett eget avsnitt.

Relevanta representanter för naturturism har valts ut i form av sakkunniga experter, myndigheter, intresseorganisationer och markägare. Detta för att ge en bredare bild av konfliktens karaktär och se om det finns några lösningar på problemet. Samt för att se om de anser sig företräda en viss grupp av människor.

Val av analysobjekt

Naturturismen finns i hela Sverige och handlar i stor utsträckning om olika former av aktiviteter kopplade till vatten. Exempel på aktiviteter är guidade turer i naturen, fiske, kajakpaddling och kanot och forsränning (Fredman, P. Margaryan, L. Report 2014:1). För att göra ett strategiskt urval av analysobjekt undersöktes hur Sverige ser på naturturism. Sverige har en vision att öka naturturismen, för att göra Sverige till ett mer attraktivt land. Men för att avgränsa analysobjektet och göra det mer lättöverskådligt undersöktes det om det fanns någon region som utmärkte sig i sina ambitioner och där var Västra Götalandsregionen väldigt tydliga. De har nämligen som mål att bli Skandinaviens mest besökta, uppskattade och inkomstbringande turistregion (Turistrådet Västsverige 2015). För att möjliggöra en studie kring konflikter inom naturturism valdes därför Västra Götalandsregionen. Analysobjektet antas vara passande då de tydligt lanserar sig själva som en region med växande naturturism.

Att konflikter inom naturturism är ett relativt outforskat område gör det svårare att på förhand ta ställning till vilka relevanta faktorer som kan påverka inställning. Och bakomliggande faktorer blir svårare att förutse. Genom att ta hänsyn till den teoretiska kontexten som allmänningens tragedi erbjuder går det dock att förutse viss inställning.

Val av intervjuobjekt

Vid val av intervjuobjekt valdes ett explorativt upplägg, som är en typ av icke slumpmässigt urval där forskaren endast har för avsikt att generera idéer eller pröva mätinstrument till kommande större studie (Esasiasson et al 2012:188). I det explorativa upplägget letade jag efter tydliga berättelser kring konflikter inom naturturism för att förstå hur det kan kopplas till allmänningens tragedi.

Urval av intervjuobjekt gjordes så att experter från båda sidor av konflikten representerades.

Genom att söka i publicerade artiklar i media hittades information om vilka som varit aktiva i frågor om konflikter inom naturturism. Och utifrån detta kontaktades en bred samling av olika intervjuobjekt som till slut resulterade i intervjuer med följande; En f.d. chefsjurist på intresseorganisationen LRF som arbetar för att skydda den privata äganderätten, Två tjänstemän med olika funktioner kopplade till naturturism hos Länsstyrelsen i Västra Götaland vars roll är att förvalta statens mark och ge råd, En produktutvecklare på Turistrådet Västsverige som arbetar för turism och turistnäringens utveckling samt marknadsföring av turist destinationer, En professor inom turism och geografi från Mitt universitet, En journalist med expertkunskaper inom ämnet naturturism, Ordföranden för ekoturismföreningen som är en intresseorganisation som arbetar för en bättre ekoturism som bevarar och tar ansvar för ömtålig natur och kultur, en privatmarkägare inom Västra götaland.

Intervjuer genomfördes tills det inte uppkom några nya relevanta aspekter kring naturturism och studien uppnådde en så kallad teoretisk mättnad (Esasiasson et al 2012:259)

Intervjuer som insamlingsmetod

Som datainsamling användes respondentundersökning där det är svarspersonerna själva och deras egna tankar som är studieobjektet. För att få reda på vad varje svarsperson tycker och tänker om min studie, så ställde jag samma frågor till samtliga svarspersoner. För att sedan försöka hitta ett mönster i svaren och för att förklara hur och varför olika grupper av respondenterna skiljer sig åt med avseende på vad de svarar. Den typ av respondentundersökning som valdes var samtalsintervjuundersökning. Samtalen var interaktiva mellan mig och den svarande, beroende på hur samtalet utvecklades anpassades ordningsföljden på frågorna. Samtalsintervjuer kan också fungera för att kartlägga människors uppfattningar på ett område för att därifrån kunna utveckla begrepp och definiera kategorier. Frågorna är inte nödvändigtvis strukturerade utan snarare något att inleda en dialog med. Vid samtalsintervjuer är det inte personerna utan de olika uppfattningarna och tankekategorierna som personerna ger uttryck för som står i centrum (Esasiasson et al 2012:228f).

Samtalsintervjuer är fördelaktiga då att de ger goda möjligheter att registrera svar som är oväntade, och det finns en möjlighet till uppföljning (Esasiasson et al 2012:251).

Samtalsintervjuer i en kombination av tidigare forskning, teori möjliggör nya perspektiv på ett redan beprövat forskningsområde (Esasiasson et al 2012:257). En svaghet med samtalsintervjuer är att i intervju situationen kan det uppstå en intervjuareffekt, då den intervjuade blir påverkad i vad den skall svara beroende på vem det är som ställer frågan.

Detta är dock inte så sannolikt då man har att göra med sakkunniga experter men det är något som är viktigt att reflektera kring i granskning av intervju materialet (Esaiasson et al 2012:267). Konflikter inom naturturism är ett relativt outforskat fält, i alla fall under svenska förhållanden. Vilket gör intervjumetoden till ett bra sätt att få en inblick i hur situationer kan se ut.

För att tillgängliga resurser ska användas så effektivt som möjligt utfördes telefon och mailintervjuer. Telefonintervjuer möjliggör att flera intervjuobjekt kan intervjuas under en begränsad tidsperiod jämfört med ”face-to-face” intervjuer som är mer tidsödande. Att en person ska uppge sig för att vara någon annan person och därefter svara på intervjufrågorna ansågs inte vara något problem för studien (Esaiasson et al., 2012:232-237).

Uppsatsen utgår från tidigare forskning kring allmänningens tragedi för att se ifall teorin är applicerbar som förklaringsfaktor till varför det uppstår konflikter inom naturturism. Det är viktigt att vara medveten om att andra förklaringsfaktorer kan ha en större betydelse, något som gör att intervjuguiden inte får vara för instängd, det måste finnas utrymme för intervjuobjekten att själva förklara hur den enskilde uppfattar konflikter inom naturturism.

Intervjuobjekten fungerar som representanter för sin ”grupp” av sakkunniga experter och det material som samlas in hanteras som källor, vilket förutsätter att källkritik tillämpas på det insamlade materialet. Det är därför viktigt att hålla isär det enskilda intervjuobjektet med den berättelse som denne delar med sig i intervjun för källkritikens regler ska bli tillämpbara (Esaiasson et al., 2012:278-289). Det finns en risk att telefon och mailintervjuer resulterar i ett äkthetsproblem, men det kan även uppstå äkthetsproblem om intervjuobjektet inte är representativ för sin ”grupp”. Källorna kan vara partiska och det finns en risk att intervjuobjekten inte ger en tydlig bild av hela problemet. I sin helhet finns det inget stort problem med att genomföra telefon och mailintervjuer om representanters uppfattning om konflikter eller inställning till naturturism, då det inte anses skamligt att vara positiv eller negativt inställd i frågan.

Intervjuguide

I uppsatsen undersöks möjliga förklaringsfaktorer till varför konflikter uppstår kring naturturism. Intervjuguiden är därför öppen för att inte leda intervjuobjekten till givna svar. De teoretiska utgångspunkterna förekommer inte som direkta frågor, utan snarare som

kompletteringsfrågor. Målet med intervjuerna är att skapa ett levande och dynamiskt samtal, där intervjuobjekten kan utveckla sitt resonemang och förstärka de förklaringsfaktorer som angivits i det teoretiska kapitlet i uppsatsen, samt eventuellt ge ytterligare förklaringsfaktorer.

Alla intervjuobjekt får samma frågor fast i olika ordning beroende på hur samtalet utvecklar sig. Detta för att på bästa sätt bredda möjligheten till uttömmande intervjuer. Intervjuguidens frågor är utformade för att försöka belysa hur situationen ser ut kring konflikter inom naturturism.

Intervjufrågorna ämnar fånga upp och operationalisera teorin om allmänningens tragedi genom att dels få intervjuobjekten att beskriva hur konflikter se ut. Samt hur de anser att man skulle kunna undvika konflikter i framtiden. Och hur man skulle kunna förändra rådande lagstiftning för att undvika konflikter och utveckla naturturism.

Insamlat material

Tidigare dokumenterade fall

För att visa hur konflikter kring naturturism kan yttra sig tar studien nedan upp händelser där naturturism varit orsaken till konflikt.

I en skog i Fivlered mellan Falköping och Ulricehamn anordnade under augusti 2013 ett holländsk företag äventyrsturism på en privat markägares mark. Ett 30-tal holländska ungdomar och deras ledare tillbringade ett tiotal dagar i skogen där de högg ner träd och anlade eldstäder. När de lämnat skogen lyckades de inte släcka eldstäderna vilket orsakade en markbrand som fällde ett 20-tal stora träd. De avverkade ungskog i midjehöjd för att använda som vindskydd, alla stammar användes inte utan blev bara liggande. Några träd var urgröpta och kvistar och näver hade skurits loss för att använda som tätning. Det var via eldstäderna som ägarna av marken upptäckte att det varit någon på deras mark, och när räddningstjänsten kom för att släcka markbränderna kunde de uppmäta en marktemperatur på 70-80 grader. Det var när markägarna hittade ett häfte på holländska på en vindskydden som de började ana vilka som låg bakom förstörelsen. Markägarna gjorde därefter en polisanmälan som inte ledde någon vart. De kontaktade även försäkringsbolaget men de ansåg inte att värdet på det som gått förlorat var högt nog att resultera i ersättning. Markägarna fick till slut kontakt med den holländska arrangören som beklagade vad som inträffat men menade att de inte hade pengar

att ersätta skadorna (Land 2014 a). Det holländska företaget som driver överlevnads vistelser i vildmarken för tonåringar med kristen grund har meddelat att det som hände var misstag från deras sida men att de planerar att återkomma igen (Land 2014 b).

Björn Galant, LRFs expert på intrångsfrågor beskrev exemplet med de holländska äventyrsturisterna i en senare artikel som ”ett jätteintressant fall” då ingenting tyder på att äventyrsresor i svenska skogar kommer att minska det verkar snarare vara tvärtom. Han kunde tydligt se att turistföretaget brutit mot flera lagparagrafer, bl.a. miljöbalken 12:6 som föreskriver samråd med länsstyrelsen när organiserad verksamhet medför risk för skador i naturen (Land 2014 c).

Andra områden som är väldigt populärt bland utländska turister är västra Värmland och Dalsland där det finns sjöar som lockar kanotister. Man räknar med 55 000-70 000 gästnätter i naturen per sommar, vilket sliter hårt på naturen. En privat markägare som äger mycket mark här har känt av den ökade naturturismen i form av nedskräpning och den stora mängd avföring att han valt att införskaffa toaletter. Markägaren vill pröva allemansrätten och menar att han har stöd i en dom från högsta domstolen från 1996. Domen slår fast att privatpersoner har rätt att röra sig fritt över annans mark och färdas över annans vatten. Däremot gäller inte allemansrätten för myndigheter, organisation eller företag. Markägaren testade därför att ta ut en avgift på 50 kronor per natt för turister som besökte hans öar och holmar. Detta ledde till ett samarbete med en kanotuthyrare i trakten (SVT 2013 a).

I samma område finns det företag som jobbar med kanotuthyrning. Även om deras verksamhet går väldigt bra tycker dem att det är för mycket turister och vill därför begränsa antalet kanoter i området alternativt ta ut högre priser från turister. ”Det går inte som det är nu, vi håller på att älska ihjäl området” säger en kanotuthyrare som menar att lösningen är samråd mellan markägare, myndigheter, kommuner, kanot uthyrare och friluftorganisationer. En annan kanot uthyrare föreslår campingförbud i vissa områden för att skydda naturen (SVT 2013 b).

Dalslands nordmarken sjösystem DANO är en organisation som reagerade på det ökade slitaget som turismen inneburit i form av exempelvis eldstäder på berghällar, nerhuggna träd. De kunde se att grundregler i allemansrätten brutits. Så de bjöd in representanter från LRF, Länsstyrelsen och kommunerna Bengtsfors och Årjäng för att visa hur marken skadats.

Reaktionen av sammanträffen blev enligt Årjängs kommunalråd Katrina Johansson att konsekvenserna av naturturism är förödande, och man måste på något vis bevara naturen och sättet att göra det är att begränsa tillgängligheten. I nuläget arbetar DANO med problemet genom att riva eldstäder osv, men de pointerar att de inte vill förstöra någons semester så de håller låg profil (SVT 2013 c).

Men även om det finns problem menar LRF och Ekoturismföreningen att naturturismen kan rädda glesbygden. Då naturturism lockar många utländska turister som aldrig hade kommit annars. LRF kan visa att det sket en ökning av bland deras medlemsföretag som sysslar med naturturism. År 2009 kunde man trots den finansiella krisen se den största ökningen av naturturism hittills (SVT 2009).

Ekoturismföreningen skickade under 2014 ut en enkät till de åtta riksdagspartierna. För att få deras syn på naturturism och hur man skall jobba med frågan. I enkäten kunde man se att Centerpartiet (C) ville sänka småföretagens kostnader samt göra det enklare att anställa och minska företagets administrativa arbete. Ett förslag för att nå detta var 9000 utbildningsplatser för turism inom de närmaste fyra åren. Vänsterpartiet (V) ville istället satsa på miljön och lyfta fram fjäll och landsbygdsturismen till en regionalpolitisk nivå. För att satsa på naturvård och att skydda skogen. C, FP, MP, SD, V kunde tänka sig att lägga fram en nationell handlingsplan för svensk naturturism. Men M avvisade förslaget med hänvisning till besöksnäringens existerande nationella strategi. Vid enkäten ställde sig Miljöpartiet positivt till att sänka momsens på naturguidning från 26% till 6% (SR 2014).

Analys av insamlat material och intervjuer

För att få en tydligare bild av situationen kompletterades studien med intervjuer.

Intervjuobjekten var till stor del insatta i frågorna och kunde ge specifika svar på flera av frågorna, vilket gav en djupare förståelse för ämnet. Nedan redogörs för de väsentligaste delarna av intervjuerna. Redogörelsen delas upp på de frågor som ställts för att ge en tydlig bild av hur olika intervjuobjekt ser på frågorna.

Hur ser situationen mellan markägare och naturturismföretag ut idag:

De flesta intervjuobjekten i studien menade att situationen är ohållbar och att det ständigt dyker upp nya situationer där naturturism är ett problem. Och att lagstiftningen inte ger tydliga riktlinjer för hur konflikter mellan markägare och naturturismföretag ska lösas. Utifrån

utdrag ur intervjuer blir det tydligt att det finns konflikter som gör att relationen mellan markägare och naturturismföretag har försämrats på vissa ställen i Sverige samt att de som ska vägleda i konflikten (i detta fall länsstyrelsen) själva uppfattar att problematiken är mycket komplicerad.

Detta har varit en debatt i flera år och jag uppfattar det som en väldigt känslig fråga på vissa håll i Sverige. Det har varit ett antal ställen med väldigt tuffa konflikter, som har gjort att det blivit en långsiktig försämring av relationen -Journalist.

Ordföranden för Ekoturismföreningen antyder att det kan vara så att ökade konflikter kan vara kopplat till ökad naturturism.

Jag tycker att det uppstår mer och mer tillfällen för intressekonflikter idag än tidigare –
Ordförande Ekoturismföreningen.

Olika från fall till fall men länsstyrelsen uppfattar att det är en komplicerat och mycket missuppfattningar vad man får och inte får göra. Samt vart man skall vända sig vilket är en viktig del av länsstyrelsens jobb -Intervjuobjekt 1, Länsstyrelsen.

En Professor i turism belyser att det finns en konflikt då företag driver verksamhet på mark de själva inte äger.

På sina ställen ansträngt. Vissa markägare retar sig på att andra tjänar pengar på deras mark men de flesta tycker det i grunden är positivt -Professor.

Men alla intervjuobjekt är inte av samma uppfattning och till skillnad mot Länsstyrelsen så menar istället Västra Götalandsregion såhär:

Generellt sätt är det inga större problem. Om båda parter är insatta och förhåller sig till allemansrätten. I de fall där det inte är många olika markägare inblandade och naturturistföretagens aktivitet är regelbundet på marken- är det en fördel att aktivitetsföretaget har avtalat med markägaren och då är det generellt sett heller inga problem. Samma sak vid evenemang- då skall ju markägare tillfrågas och ge samtycke- oftast inga problem –Produktutvecklare, Turistrådet Västsverige.

Länsstyrelsen är statens förlängda arm och från citatet ovan ser vi att länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen genom Turistrådet Västsverige har olika uppfattningar om situationen mellan markägare och naturturismföretag. Länsstyrelsen ser problematiken och säger att det är mycket missuppfattningar och svårt för parterna att veta vad de får och inte får göra. VGR anser i stället att det fungerar bra och att det är få konflikter. Att alla intervjuobjekt förutom Turistrådet Västsverige ser problematiken mellan markägare och naturturismföretag som ett stort problem kan förklaras med rational choice teorin i den mån att Turistrådet Västsverige har till uppgift att utveckla turismen. Och om turismen ska öka till antalet i Västsverige kommer naturen att påverkas negativt, något som Turistrådet Västsverige inte lägger någon större vikt vid. Vilket gör att planeringen av naturturism i Västra Götaland riskerar att ha fel målbild eftersom den politiska viljan eventuellt fokuserar på andra aspekter.

Länsstyrelsens roll är att de förvaltar statens mark, likt nationalparker. De arbetar mycket med att hitta avtal och tillämpning av lag.-Intervjuobjekt 1, Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen anser inte själva att de är en del av staten, utan ser sig som en länk mellan staten och lokala institutioner. Vilket kan göra att de eventuellt inte har samma incitament som en privat markägare att skydda marken från överretablering.

Situationer när det blivit konflikt mellan markägare och naturturismföretag:

Alla som deltog i studien kunde peka på ett flertal fall där konflikter uppstått mellan markägare och naturturismföretag. Något de återkommer till är att det behövs mer information för att missförstånd ska minska. Dessutom är det en brist i informationen vart man ska vända sig om det händer något. Det finns tydliga tecken på att egenintresse existerar i det intervjuobjekt 1 från länsstyrelsen nämner nedan om att de inblandade försöker överutnyttja området för egenvinning.

Många av fallen med markägare innefattar förbud skyltar som sätts upp utan tillstånd från länsstyrelsen. Där de måste hänvisa till allemansrätten och begära att de tar ner sina skyltar. Detta med förbudsskyltar handlar mycket om att människor tar sig friheter vilket många av konflikterna kommer ur. Ett fall tjänstemannen hade förra sommaren var när en byaförening hörde av sig för att klaga på ett utländskt kanotföretag då de drev kommersiell verksamhet på deras mark. Och samtidigt hörde det aktuella företaget av sig om menade att byaföreningen

vill själv driva kanotverksamhet och det var därför de klagade. Länsstyrelsen kunde endast rådgöra i frågan men då problemet uppenbarligen var mellan de två parterna föreslog dem att de träffas och gör upp mellan varandra –Intervjuobjekt 1, Länsstyrelsen.

Det var även flera som antydde att det är svårare att anpassa sig till allemansrätten om man kommer från ett land som saknar allemansrätt. Flera av intervjuobjekten menar att människor som inte växt upp med allemansrätten har svårt att efterleva den. Samtidigt som det finns lite information på andra språk än svenska. Allemansrätten är viktig för Sverige och den har gett invånarna kunskap och respekt om naturen. Men det är viktigt att inse att denna respekt inte finns i alla kulturer och att det behövs information även till dem som inte kan svenska.

Mest uppmärksammat var en situation med tjuvfiske i Kronberg när utländska fiskare använde nät och massfiskade slut gös, och då de hade fiskekort kunde inte polisen göra något utan det var upp till fiskeföreningen själv att stämma för tjuvfiske varpå de hann lämna Sverige –Journalist.

Naturvårdsverket har endast svenska befolkningen som målgrupp. – Ordförande Ekoturismföreningen.

Att det först och främst är konflikter mellan markägare och personer som ej är födda i Sverige ger det en större förklaringsgrad att använda sig av Ostroms teori. Hennes teori menar att människor tillsammans kan förvalta en allmänning utan att den blir överutnyttjad om alla följer samma regler och normer. Alltså att alla är väl insatta i allemansrätten och följer de anvisningar som allemansrätten ger. Vilket kan förklara varför det tidigare när turismen inte var lika utvecklad var mindre problem mellan markägare och dem som röde sig på marken. I takt med att turismen ökar och fler personer som inte känner till innebörden av allemansrätten vistas på mark som ägs av någon annan kommer konflikterna mellan parterna att öka. Konflikterna ökar i takt med att färre lever efter allemansrätten. Vilket stödjer Ostroms teori om att en allmänning enbart fungerar om personerna som använder den följer rådande normer.

Det blir även tydligt att vi inte kan analysera naturturismen som en homogengrupp av företag. Då naturturismföretagen kan ägna sig åt vitt skilda aktiviteter som har olika hög påverkan på naturen och dess värde. Att olika aktiviteter har olika påverkan på naturen, var något som inte Länsstyrelsen eller Turistrådet Västsverige reflekterade över. Att de institutioner som har till

uppgift att förvalta naturen och utveckla turismen inte på ett tydligt sätt reflekterar över att olika aktiviteter skadar naturen olika mycket kan potentiellt leda till problem i framtiden, när trycket på naturen ökar.

Det var från fall till fall, ibland fungerade utmärkt ibland var det problem. Ett principiellt exempel är häst turism, då de oftast har tunga djur kan de också innebära skada på mark och liknande att olika turismformer påverkar naturen olika mycket - F.d. chefjurist LRF.

En naturturism man inte tror är skadlig är fågelskådare men de tar oftast ingen hänsyn till nysådda åkrar eller att ta med sig sitt skräp. Och det kan vara liknande för flera typer av turister i naturen att de respekterar sitt område men ser inte helheten. Viktig aspekt att ta med, det behövs förståelse för allt man gör i naturen, inte enbart en liten del. –F.d. chefjurist LRF.

Samtidigt blir frågan än mer komplex när det i intervjuerna kommer fram att det inte enbart är naturturismföretagen som agerar i egenintresse, utan även markägaren kan agera i egenintresse och stoppa naturturism som inte skulle skadat naturvärdena. Markägaren kan väldigt snabbt förstöra de naturvärden som turismen uppskattar och på så sätt förstöra för naturturismföretagen.

Ett område nordväst om Boden vid Luleälven, där finns ett av Sveriges mest kända hotell. Kommun har pekat ut detta för besöksnäring, Men vattenkraft ville införa vindkraftpark här. I brist på dialog blev det att politiken gick på vattenkrafts linje då kommunen har planmonopol. Vilket skapar en densitet av företagare som inte får verka där. Det är ett tydligt exempel på hotet med industriell etablering. Markägaren har sina rättigheter, det fina och utmanade är marknyttjandet och ägaren är bara en dimension. En annan dimension är när privata markägare har särintresse så som skog och bestämmer sig för att avverka den då försvinner besöksnäringen. –Ordförande Ekoturismföreningen.

Ordförande i Ekoturismföreningen pekar på att även staten kan agera i egenintresse. Och anlägga verksamhet i ett område som gör det svårt att bedriva någon annan form av verksamhet i närheten. Dock är det viktigt att komma ihåg att staten i fallet ovan har hela Sveriges energiförsörjning att ta hänsyn till och att energi-intresset i vissa fall kommer väga tyngre än naturvärden och turism. Det viktiga är att staten inte alltid ser till energi-intresset

när det kommer till att anlägga exempelvis vindkraftsparker i Norrland utan att dem i andra fall kan se att naturvärdena i området är viktigare.

Turistrådet Västsverige anser å andra sidan att det inte är vanligt med konflikter och uppstår det konflikter har de löst sig med dialog och samsyn men säger samtidigt såhär.

Problemen kan uppstå om det är frekvent använt och många besökare/turister så markägare upplever att det är mycket turister på markerna som ”sliter”. Gäller främst aktiviteter som sliter mer på markerna. Ex mountainbike –Produktutvecklare, Turistrådet Västsverige

Vad är en hållbar naturturism:

Nedan undersöks om det finns någon skillnad mellan intervjuobjektens uppfattning av vad en hållbar naturturism är. Finns det skillnader i uppfattning om hållbarhets begreppet kan det vara en källa till varför det uppstår konflikter. Om det inte finns några uppfattningsskillnader ger det oss ändå en bättre förståelse för hur de olika aktörerna ser på hållbarhet.

Det som står i Allemansrätten, Du använder dig av allemansrätten när du går en promenad, paddlar kajak eller sitter på en sten och tänker. Allemansrätten är en unik möjlighet för alla att röra sig fritt i naturen. Men vi behöver också ta ansvar för natur och djurliv och visa hänsyn mot markägare och andra besökare. Alltså inte störa. – F.d. chefjurist LRF.

Med definitionen från F.d. chefjurist LRF är vissa aktiviteter inte tillåtna utan att fråga markägaren, så som hästturism, snöskoterkörning eller att naturturismföretaget ordnar aktiviteter med stora grupper av människor. Från tidigare kan vi se att flera av de konflikter som uppstått handlar om att företag har ägnat sig åt någon av ovanstående aktiviteter. Även Journalisten, Professorn, Produktutvecklaren på Turistrådet Västsverige och ordförande från Ekoturismföreningen har en liknande definition av hållbar naturturism.

Det är en ytterst personlig fråga då den intervjuade är scout och friluftsmänniska som gillar att övernatta i skog. Hans definition av hållbar är att man inte skall lämna något spår efter sig, och man skall förbättra för dem som kommer efter sig. Man skall lämna skogen så som man själv vill att den skall vara när man kommer dit. Som standard brukar han inte fråga markägaren om lov om det inte är större sammankomster. Han ser naturturism som är stor

tillgång för Sverige, miljövänligturism som är förenad med naturen kan verkligen gynna glesbygden. – Journalist

Journalisten tar här upp att naturturism är något som kan gynna glesbygden i Sverige. Då naturturism kan vara ett av få sätt tjäna pengar på vissa ställen. Detta är något som Vail och Hultkrantz (2000) ger stöd för i sin undersökning då de menar att naturturism betraktas i många industriländer som ett miljövänligt sätt att återuppväcka nödställda landsbygder och samhällens ekonomier. Därför använder gärna policyskapare naturturism som en anledning för att få ekonomin att växa. VGR genom Turistrådet Västsverige ger inga tydliga svar om de arbetade för att stärka glesbygden.

Turism i natur som är hållbar i längden, ekonomiskt och miljömässigt – Professor i turism

Hållbar naturturism är enligt definitionen socialt, ekonomiskt och miljömässigt utformat för att leverera upplevelsen av naturen. Men det är viktigt att ha relevant dokumenterad kompetens (kvalitet, säkerhet, kunskap) för avsedd aktivitet –Produktutvecklare Turistrådet Västsverige.

I denna fråga har alla intervjuobjekt en likande definition av vad hållbar naturturism är. Det handlar om att inte störa, inte förstöra och att inte lämna avtryck efter sig. Hur kan det då komma sig att de flesta konflikter ändå uppstår i och med att naturturismföretag har inte har visat hänsyn och har lämnat spår efter sig?

Enligt Hardin kan inte det övergripande målet för mänskligheten vara att maximera antalet människor. I studien går samma antagande att appliceras så till vida att antalet turister i ett område inte kan vara målet för naturturismföretagen eller för dem som har till uppgift att förvalta marken om de vill att naturen ska må bra. Det måste således finnas ett annat mål för naturturismföretagen. På samma sätt menar Ostrom att en allmänning enbart kan användas av en begränsad mängd personer, som har god kännedom om varandra.

Produktutvecklaren på Turistrådet Västsverige menar att lösningen är att driva naturturism på liten skala. Vilket är intressant då det eventuellt kan gå emot VGR:s vision att bli Skandinavians mest besökta, uppskattade och inkomstbringande turistregion.

Småskalighet och hållbarhet hänger ihop. Traditionell skogsindustri och friluftsliv och naturturism behöver hitta nya affärsmodeller för att på ett rättvist sett till alla parter ge en hållbar ekonomi (och socialt, ekologiskt) –Produktutvecklare, Turistrådet Västsverige.

Intervjuobjektet pratar om att småskalighet och hållbarhet hänger ihop, och att man måste hitta nya affärsmodeller och en lösning som ofta erbjuds är teknisk innovation som tex att bruka haven eller att framställa nya typer av vete. Men Hardin menar att det inte finns någon teknisk lösning som kan lösa problemet på sikt, utan att problemet är överbefolkning och det är där man måste hitta lösningar. En lösning är eventuellt att ha en dyrare turism dvs att färre betalar mer för upplevelser.

Vilka problem kan naturturism leda till:

Det finns en tydlig koppling mellan ökade konflikter och ökad naturturism. Och här kommer framförallt allt ett intervjuobjekt in på att svaghet med allemansrätten är att skadegörelse av privat egendom inte omfattas av allemansrätten.

Skadegörelse mot privat egendom står idag utanför allemansrätten. Men det ryms ju egentligen heller inte att driva företag utan tillstånd av markägaren. En svaghet med allemansrätten är att inte den kräver tillstånd av markägaren för att nyttja marken även om det är ett företag som gör det – F.d. chefsjurist LRF.

F.d. chefsjuristen LRF tar här upp att det kan bli bra men att det inte finns någon lag som garantera att det blir så. Utgår man ifrån i den dom från högsta domstolen som fastslog 1996, så menar den att privatpersoner har rätt att röra sig fritt över annans mark och färdas över annans vatten. Men att allemansrätten inte gäller för myndigheter, organisationer eller företag. Detta gör det tydligt att det finns brister i lagen då andra än privatpersoner använder mark, men man kan också tolka domslutet som en markägare gjorde när denne införde en avgift på 50 kronor per natt för turister som besökte hans mark. Vilket sedan ledde till ett samarbete med ett naturturismföretag. Anledningen att markägaren införde en avgift på 50 kronor per natt var att han ville pröva allemansrätten och han ville få någon typ av ersättning för vad den eskalerande turismen medfört i form av nedskräpning, nerhuggna träd och faktumet att han fått införskaffa utedass. Idén att ta ut en avgift kom efter en utredning 2011, där sittande regering ville komma till bukt med den växande problematiken kring naturturism. Utredningen gav inte de svar man önskat, men ett resultat var att det föreslog att företag skall

betala en markersättning för att ersätta eventuella skador (Naturvårdsverket 2011 b). Hardin menar att det krävs äganderätt för att det inte ska uppstå konflikter mellan markägare och naturturismföretag. Äganderätt leder inte nödvändigtvis till en hållbar turism om det är så att markägaren och naturturismföretagen enbart vill vinstmaximera. Dock ger det större incitament till att båda parterna har ett långsiktigt tänk och att det därför vill kunna leva av marken en längre tid, vilket talar för Ostrom även om det inte är en allmänning i den bemärkelsen att ingen äger marken.

I frågan om en ökning kan innebära problem gör Produktutvecklaren på Turistrådet Västsverige skillnad på olika sorters naturturism.

Naturturism, ja. Hållbar naturturism (ekoturism), nej. Naturturism per definition behöver inte vara hållbar och kan således vara miljövidrig, volymturism etc. Ekoturism däremot är det (hållbar alltså) och har en enorm potential för kvalitativa upplevelser i naturen –
Produktutvecklare, Turistrådet Västsverige.

Det är viktigt att förvaltningen tittar på vilka värden naturturismföretagen har, så att de inte enbart har ett vinstmaximerande utan att de även tänker på naturens bästa.

Det som kommer fram i intervjun med bland annat produktutvecklaren från Turistrådet Västsverige är att någon form av certifiering är önskvärd för att företag ska få etablera sig i vissa områden. På så sätt blir det lättare för myndigheter att se om de följer de åtaganden som finns inom certifieringen. Det kan handla om att man ska se till naturens bästa och inte överutnyttja naturresurser. Ett problem idag är som sagt att det är låga eller inga straff vid lagöverträdelser, samt att det saknas övervakning. Att det krävdes en certifiering hade gjort det lättare att övervaka och motverka lagöverträdelser. Samtidigt som det skulle göra det lättare för besökare att veta om företaget de anlitar tänker på miljön eller ej. Genom att införa en certifiering inom naturturismen kan eventuellt de önskvärda normerna inom branschen garanteras vilket gör att kriterierna i Ostroms teori upprätthålls.

Ger allemansrätten tillräckligt med skydd av naturvärden:

En del intervjuobjekten menar att allemansrätten är tillräcklig medan andra menar att den saknar straff, då det inte händer något om man bryter mot allemansrätten. Intervjuobjekten är

eniga om att en viktig del av skydd av naturvärden är invånarnas kunskap om naturen och respekten för den.

Eftersom vi arbetar med att instifta områdesskydd så anser jag förstås att det ibland finns behov av att inskränka allmänhetens nyttjande av områden så svaret blir då alltså att det alltid inte räcker. Det behöver dock inte innebära att naturturism inte kan förekomma i skyddade områden. –Intervjuobjekt 2, Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen arbetar med områdesskydd och en av de intervjuade från länsstyrelsen anser att det kan bli problematiskt att skydda vissa känsliga områden i och med allemansrätten. Personen menar att det i vissa fall vore bra om allemansrätten kunde inskränkas. Det kan tänkas att intervjuobjektet vill ha möjlighet att begränsa tillgängligheten på speciellt känsliga platser för att de inte ska överutnyttjas. Om dessa platser dessutom är ovanliga kan det dra till sig mer turister som vill uppleva en sådan plats, vilket gör att Ostroms teori om allmänningen som samhällsinstitution eventuellt inte är tillämpbar på platser dit många turister vill. Ett tydligt exempel på en sådan plats är Antarktis (SR 2004) som är otroligt vackert, men förstörs om alltför många turister besöker området. Här skulle Hardins teori om äganderätt fungera bättre eftersom den kan garantera att besökare hålls utanför området om den med äganderätt vill bevara området. Det är viktigt att poängtera att Hardins idé om att det krävs äganderätt för att inte allmänningens tragedi ska bli verklighet är en sanning med modifikation, detta eftersom ägaren inte nödvändigtvis behöver ha intresse av att bevara området. Fortfarande krävs det att Ostroms kriterier om ett långtidsperspektiv upprätthålls, alltså att den som nyttjar marken har för avsikt att göra det under en längre period och därför inte vill överutnyttja marken.

Professorn i turism menar att allemansrätten skall ge tillgång till naturen, men att det finns alternativa sätt att lösa eventuella konflikter.

Allemansrätten ger ju i första hand tillgång till naturen för människor och naturturismföretag- vilket är positivt. Omfattande kommersiellt nyttjande bör bygga på frivilliga avtal mellan företag och markägare –Professor i turism.

Produktutvecklaren på Turistrådet Västsverige menar likt de andra att allemansrätten är bra men den kan behöva uppdateras och se på det ur nya perspektiv.

Både ja och nej. Jag anser att man bör ”våga” ta tag i den och genomlysas innehållet med nya moderna ögon ur ett hållbart naturturistiskt perspektiv och ur ett friluftsperspektiv och ur markägareperspektiv. Det kan vara så att den inte kommer förändras alls, eller mycket lite men poängen är att den behöver gås igenom på nytt- för att se om det är så. Det handlar om att främst få tydlighet i vissa frågor som idag är lite otydliga och omoderna – Produktutvecklare, Turistrådet Västsverige.

Journalisten pekar på en annan del av problematiken med gällande lagstiftning.

Nej, någonstans måste den privata äganderätten skyddas. Enskild civilrätt är inte skapad för att massfiska gös. I dagsläget är det upp till de privata markägarna och föreningar att stämma enskilda lagbrytare. Utgångspunkten för lagstiftaren är till 99% för den som utövar turism, men allemansrätten skall skydda alla inblandade. För vad händer egentligen när någon bryter mot lagen? Och är det samma om markägaren bryter mot lagen? –Journalist.

Här menar intervjuobjektet att markägarna har en väldigt svagt skydd i allemansrätten eftersom de lagöverträdelse som andra gör på dennes mark inte är straffbart och om det går att straffa enligt miljöbalken måste markägaren själv stämma naturturismföretaget eller privatpersoner. Är dessa personer inte bofasta i Sverige blir det svårt att komma åt dem och de hinner ofta lämna landet. Eventuellt kan det vara så att på grund av låg straffskala gör det polisen inte prioriterar dessa fall.

Om vi först ser naturen som en allmänning oavsett vem som äger marken blir det tydligt att Ostroms kriterier som säger att alla individer gör sina val efter att funderat över följande fyra variabler; förväntade fördelar, förväntade kostnader, normer och diskonteringsränta. För att allmänningen ska fungera och inga individer ska överutnyttja den gemensamma resursen behöver de förväntade fördelarna vara lägre än de förväntade kostnaderna. Normerna i samhället (i detta fall allemansrätten) behöver finnas hos alla individer och diskonteringsräntan, tidsperspektivet för att nyttjandet måste vara långt. Det vill säga att alla som nyttjar allmänningen måste ha intresse av att naturresurserna finns kvar en lång tid framöver, att personerna inte har för avsikt att enbart använda allmänningen en kost stund och sedan röra sig vidare. Ostroms kriterier/variabler höll tidigare då människor framförallt nyttjade naturen till friluftsliv, fördelen var då att fritt få uppleva naturen och kostnaden var

till stor del att inte ha möjlighet att få uppleva natursköna miljöer. De flesta människor följde även allemansrätten om att inte störa, inte förstöra eftersom de själva hade intresse av att kunna återvända till samma plats och få uppleva den vackra naturen. På så sätt var även diskonteringsräntan hög. När turismen ökar finns det andra fördelar att räkna med. Företag kan förvänta sig en högre monetär vinst om fler människor kommer till allmanningen. Den förväntade kostnaden är dock den samma som tidigare och allemansrätten ger inge större straff om man överträder den. Samtidigt kan det tänkas att dem som nu kommer till allmanningen inte har samma normer som dem som växt upp med allemansrätten, vilket i sin tur leder till att dem inte kommer att respektera normen att inte störa, inte förstöra. Slutligen kan det tänkas att diskonteringsräntan för ett vinstdrivande företag är lägre eftersom dem kan förflytta sig till en annan allmänning när den nuvarande inte längre kan ge dem det de behöver för att locka till sig turister. Vidare är alla incitament för att överutnyttja allmanningen större om företag har möjlighet att göra vinst på en allmänning eftersom dem inte behöver betala för att använda den. Vilket ger stöd i intervjun med en privat markägare som gav följande citat:

Jag planterar inte skog för att i första hand själv kunna göra vinst på den. Utan för att säkra försörjning för mina barn och kanske även barnbarn. – Markägare.

I Sverige är i dagsläget många av de områden som vi ser som allmänningar ägda av antingen privatpersoner eller av stat/kommun. Dock har vi allemansrätten som säger att alla människor har rätt att fritt röra sig i naturen om dem inte stör eller förstör. Straffen för att överträda dessa regler är låga och i takt med att turismen ökar kommer konflikterna mellan markägare och naturturismföretag att öka. Detta för att markägaren har få möjligheter att skydda sin mark från människor som inte respekterar allemansrätten och dels för att markägare samtidigt snabbt kan skövla en skog så att det inte finns något naturvärde kvar på platsen. Om inte människor respekterar allemansrätten som upprätthåller normerna för nyttjande av allmanningen kommer inte Ostroms teori att vara applicerbar i området och då är det möjligen lättare för myndigheter att öka markägarens äganderätt och på så sätt förflyttas vi mer åt Hardins teori.

Hur kan man ändra lagstiftningen:

Alla intervjuobjekten menar att det är viktigt med tolkningsutrymme. Men lagstiftningen ger inte några tydliga riktlinjer för hur sådana här konflikter ska lösas. Dem som överträder allemansrätten får inget straff.

Att man anpassar sig till samhället och kanske jobbar mer operativt att nå ut med information, utbildning och regler även på engelska. –Journalist.

Kommersiellt utnyttjande är inte med i allemansrätten. Vill man utnyttja annans mark i kommersiellt syfte krävs medgivande. Men så hantera inte lagstiftningen idag. – Journalist.

I grunden nej. Men någon form av nyttjandeavtal vore bra på platser där trycket är högt – Professor i turism.

Det är bra att det finns tolkningsutrymme men idag finns det inget i lagstiftningen som förbjuder. Det är dock viktigt att förbud inte drabbar ideella verksamheter ifall de inte drivs kommersiellt. Bekymret ligger i hur man skall förbjuda och stoppa, vart skall det komma in? Äganderätt, miljöbalken? Det är proportionalitets principer. För LRF är kärnfrågan om det är riktigt att bedriva kommersiell verksamhet på någon annans mark. - f.d. chefjurist LRF.

Turismen behöver få bättre förutsättningar som ”ny basnäring”. Regelverket är baserat på traditionellt industrialistiska grunder såsom skogsindustrin. Där marknadsekonomin styr tillväxten och det blir då man ser till volymer. Det småskaliga måste få en helt annan position/förutsättningar än det är idag –Produktutvecklare, Turistrådet Västsverige.

Jag vill ha rätt att själv bestämma om det är något speciellt område på min mark som är extra viktigt att bevara för mig. Det är jag som äger marken och jag borde kunna sätta upp bommar och liknade för att hålla ute folk som kommer. Med en bom kan fortfarande dem som går ta sig in i skogen, men dem som har häst, scouter eller likande får det svårare. Det är dem som förstör mest. – Markägare.

Från citaten ovan blir det tydligt att flera av intervjuobjekten ser en växande problematik när friluftslivet kommersialiseras och blir turism. För då uppstår helt plötsligt ett vinstintresse hos naturturismföretagen, ett vinstintresse som kan göra det svårt för dem att följa allemansrättens riktlinjer om att inte störa, inte förstöra. Intervjuobjekten menar även att ett naturturismföretag borde behöva tillstånd från markägaren för att bedriva sin verksamhet eftersom företagen gör en vinst på att nyttja någon annans mark. På så sätt stärks även markägarens position i frågan och det kan tänkas att markägarna blir mer positiva till naturturism om även dem vinner något

på den. Flera intervjuobjekt menar att en lösning hade varit att man upprättade ett avtal mellan de inblandade parterna. En annan infallsvinkel i diskussionen om att uppdatera lagen är vad som anses som ekonomiskt värde för markägaren, för enligt allemansrätten försvarar inte staten markägarens rätt till sådant som saknar ekonomiskt värde. Vad som är en värdefull produkt har förändrats. När en allemansrättslig resurs inte längre är värdelös blir det därför ett problem med en dåligt uppdaterad lagstiftning och det kan leda till egendomsförluster och även allokeringförluster.

En alternativ lösning var den som togs upp när DANO bjöd in LRF, Länsstyrelsen och kommunerna Bengtsfors och Årjäng till ett område där grundregler i allemansrätten brutits. Vilken var att begränsa tillgängligheten. Nu är detta inte en genomarbetad idé och den går emot reflektionerna från alla intervjuobjekt men det är intressant att det är den spontana reaktionen när aktörerna kring naturturism ser möjliga konsekvenser av oreglerad naturturism (se tidigare fall).

Slutsatser

Studien av olika aktörer som på något sätt påverkas eller påverkar turismen ger en bild av att det finns konflikter och att dessa ofta uppstår när någon av aktörerna agerar i egenintresse på ett sätt som inte är förenligt med normen kring allemansrätten, vilket gör att kriterierna för att Ostroms teori om allmanningen som samhällsinstitution inte uppfylls. Det framkom även att konflikten är komplex och att det inte går att säga att det alltid är naturturismföretagen som överutnyttjar naturresurserna, det kan lika gärna vara markägaren som exempelvis skövlar en skog med högt naturvärde. Vilket i sin tur tyder på att äganderätten inte alltid är lösningen för att garantera naturens bästa vilket Hardin menar. Studien visar att även staten som markägare kan agera kortsiktigt och förstöra för naturturism. Vidare kompliceras konflikten än mer i och med att olika turismverksamheter sliter olika mycket på naturen, en ridtur sliter mer än en promenad.

Det största orsaken till konflikter enligt intervjuobjekten var bristande kunskap och information. Speciellt på andra språk än svenska då många med utländskbakgrund inte har samma relation till allemansrätten och vad den innebär. Även ett ökat tryck på naturen gav uppkomst till konflikter. Här ser vi en tydlig koppling till Hardins teori om att en ändlig värld inte kan försörja en oändlig population och att Ostroms kriterier om att alla som använder allmanningen måste ha samma normer och ha ett långt tidsperspektiv i sitt nyttjande inte

nödvändigtvis är gällande när det kommer till utländska turister som inte har samma normer och inte heller är varaktiga på platsen. Frågan är dock komplex och det finns för många faktorer som kan påverka inställningen för att studien ska kunna påvisa att det enbart är en viss faktor som påverkar.

Framtida undersökningar

Framförliggande studie har visat att konflikter mellan naturturismföretag och markägare är ett relativt vanligt förekommande problem och att många olika grupper av aktörer ser att konflikterna kan bli fler om inte något görs. Resultatet gav tydliga svar i att man måste uppdatera rådande lagstiftning för att nå förändring hade en juridisk undersökning som tittar närmare på allemansrätt begrepp och hur rättspraxis eventuellt kan ändras för att lättare kunna undvika dessa konflikter varit nödvändig.

Många av intervjuobjekten pratade i mer generella termer och inte enbart om Västra Götalandsregionen, vilket gjorde att studien inte kunde ge exakta förklaringar till varför VGR agerar som dem gör i naturturismfrågan. Studien valde i stället att på ett teoretiskt plan analysera varför VGR agerar som dem gör. En mer konkret och utförligare studie på enbart VGR skulle ge en mer precis förklaring till varför de agerar som dem gör.

Då Västra Götalandsregionens intresse är att öka turismen och öka intäkterna till regionen skulle man behöva en kvantitativ undersökning som går på djupet vilka lösningar olika aktörer ser. Men i en sådan undersökning är det viktigt att ställa sig frågan: Vad anses vara ekonomiskt lönsamt? Ökad turism? Kan småskalig och hållbar turism också vara lönsam? En sådan undersökning skulle också behöva göra en mer ingående inblick i hur samarbetet mellan länsstyrelsen, VGR och Naturvårdsverket ska utvecklas för att naturvärden ska bevaras, men ändå kunna användas för turism och friluftsliv.

Gällande vistelser i naturen har det har skett en skiftning från friluftsliv till turism, vilket har gjort att naturupplevelser blir mer av engångs företeelser och då finns det risk att man tappar det långsiktiga tänket. Därför hade det varit intressant med en undersökning kring denna skiftning.

Referenslista:

Böcker:

Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. & Wägnerud, L. (2012). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Frankel, C. (1955) *The Case for Modern man* (Harper, New York, 1955), p.203.

Harsanyi, J. & Selten, R. (1988) *A general theory of equilibrium selection in games*. Cambridge: MIT Press.

Hobbes, T. (1651) *Leviathan or the matter, forme and power of a common wealth ecclesiasticall and civil*. E-Book, edt 10

North, D. (1990) *Institutions, Institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University press.

Ostrom, E. (1990) "*Governing the commons*". The Evolution of Institutions for Collective Action. Cambridge: Cambridge University Press.

Smith, A. (1776) *The Wealth of Nations* (Modern Library, New York, 1937), p. 423.

Media:

Naturskyddsföreningen. *Värna allemansrätten*. Hämtad 2016-03-30 från:

<http://www.naturskyddsforeningen.se/sveriges-natur/2012-1/varna-allemansratten>

(Land 2014 a) Lantbruk & Skogsland. *Som kriget dragit fram*. Hämtad 2016-04-20 från:

<http://www.lantbruk.com/skog/som-om-kriget-dragit-fram>

(Land 2014 b) Lantbruk & Skogsland. *Nederländska äventyrare vill komma tillbaka*. Hämtad 2016-04-20 från: <http://www.lantbruk.com/skog/nederlandska-aventyrare-vill-komma-tillbaka>

(Land 2014 c) Lantbruk & Skogsland. *Markägare riskerar att hamna i ett moment 22*.

Hämtad 2016-04-20 från: <http://www.lantbruk.com/skog/markagare-riskerar-att-hamna-i-ett-moment-22>

(SvD 2014) Svenska Dagbladet. *Naturen tillgång för turist landet Sverige*. Hämtad 2016-02-24 från:

<http://www.svd.se/naturen-tillgang-for-turistlandet-sverige>

(SvD 2011) Svenska Dagbladet. *Carlgren redo begränsa allemansrätten*. Hämtad 2016-03-30 från: <http://www.svd.se/carlgren-redo-begransa-allemansratt>

(SVT 2011) SVT nyheter. *Avgift föreslås för allemansrätt*. Hämtad 2016-03-30 från: <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/jamtland/avgift-foreslas-for-allemansratt>

(SVT 2013 a) SVT nyheter. *Vill pröva allemansrätten*. Hämtad 2016-04-20 från: <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/varmland/vill-andra-allemansratten>

(SVT 2013 b) SVT nyheter. *Begränsa antalet kanoter*. Hämtad 2016-04-20 från: <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/varmland/begransa-antalet-kanototer>

(SVT 2013 c) SVT nyheter. *Turismen sliter på marken*. Hämtad 2016-04-20 från: <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/varmland/turismen-sliter-pa-marken>

(SVT 2009) SVT nyheter. *Glesbygden kan räddas av ökande naturturism*. Hämtad 2016-04-20 från: <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/orebro/glesbygden-kan-raddas-av-okande-naturturism>

(SR 2004) Sveriges radio. *Turismen i Antarktis förstör naturen*. Hämtad 2016-05-23 från: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=387485>

(SR 2014) Sveriges radio. *Paritier tycker till om naturturism*. Hämtad 2016-04-20 från: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=5941520>

Lagar:

Miljöbalk (1998:808) Hämtad 2016-04-20 från: <https://lagen.nu/1998:808>

Regeringsformen (1974:152) Hämtad 2016-04-20 från:

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152

Vetenskapliga artiklar och rapporter:

Araral, E. (2013) "Ostrom, Hardin and the commons: a critical appreciation and a revisionist view". *Environmental science & policy*, 36, pp.11-23

Bengtsson, B. (2004) "Allemansrätten- Vad säger lagen?". *Naturvårdsverket* 91-620-8161-6

Dawes, R. M. (1973) "The commons dilemma game: An n-person mixed motive game with a dominating strategy for defection". *Ori research bulletin*, vol 13. pp 1-12

Dawes, R. M. (1975) "Formal models of dilemmas in social decision making". *Human judgement and decision process: Formal and mathematical approaches*, pp.87-108

Emmelin, L. Fredman, P. Sandell, K. & Sverige. Naturvårdsverket. (2005) "Planering och förvaltning för friluftsliv". *Naturvårdsverket*. 243 s.

Fredman, P. & Margaryan, L. (2014) "The Supply of Nature-based Tourism in Sweden : A National Inventory of Service Providers". *Rapportserien / European Tourism Research Institute 2014:1*. Östersund, 105s

Hardin, G. (1968) "The tragedy of the commons". *Science* 162, pp. 1243-8.

Hardin, G. (1978) "Political requirements for preserving our common heritage". *Wildlife and America*, pp.310-317.

Hultkrantz, L. (1994) "Allemansrätten: Hur bör den förändras?". *Ekonomisk debatt*. Vol. 22, No. 8, pp. 759-771.

Hörnsten-Friberg, L. (2004) "Naturturismen i Värmland- markägande och turistföretagande". *European Tourism Research Institute*

Naturvårdsverket. (2011 a) "Allemansrätten. En folder som berättar om huvudregeln i

Allemansrätten: Inte störa – inte förstöra”. *Naturvårdsverket* 978-91-620-8521-6.

Naturvårdsverket. (2011 b) ”Allemansrätten och dess framtid. Utredning om allemansrätten”.
Naturvårdsverket 978-91-620-6470-9

Tillväxtverket. (2014) ”Fakta om svensk turism. Turismens effekter på ekonomi, export och sysselsättning samt volymer, beteenden, utbud och efterfrågan”. 978-91-87903-27-4

Vail, D och Heldt, T. (2000) ”Institutional factors influencing the size and structure of Tourism: Comparing Dalarna (Sweden) and Maine (USA)”. *Tourism*, 3, pp. 283-324.

Vail, D och Hultkrantz, L. (2000) ”Property rights and sustainable nature tourism: adaptation and mal-adaptation in Dalarna (Sweden) and Maine (USA)”. *Ecological Economics*, 35, pp. 223-242

Turistrådet Västsverige. (2015) ”Affärsplan för naturturism i Västra Götaland 2010 – 2015”

Västra Götalandsregionen. (2005) ”Vision Västra Götaland. Det goda livet”.

Telefonintervjuer:

f.d. chefjurist LRF

Intervjuobjekt 1, Länsstyrelsen

Journalist

Ordförande Ekoturismföreningen

Markägare i Västra Götalandsregionen

Mailintervju:

Intervjuobjekt 2, Länsstyrelsen

Professor i Turism vid Mittuniversitet

Produktutvecklare, Turistrådet Västsverige

Bilaga

	A håller tyst	A vittnar
B håller tyst	Båda får 6 mån.	A friges, B får 10 år
B vittnar	B friges, A får 10 år	Både får 2 år

Ovan syns en fyrfältare. Vi antar att person B och A är misstänkta för ett brott om både A och B håller tyst får de 6 månaders fängelse var, vilket är det straff som tillsammans blir lägst. Om A vittnar och B håller tyst kommer ha att friges och B få 10 års fängelse och tvärtom. Eftersom varken A eller B vet om den andra kommer vittna eller hålla tyst kommer båda att vittna vilket gör att båda får två års fängelse. (Ostrom, E. 1990:32f)